

Posudek na habilitační práci **PhDr. Miluše Juříčkové, CSc.**
Dva horizonty. Sigrid Undsetová a česká recepcce.
(Masarykova univerzita v Brně, 2011, 181 str. + 30 stran příloh)

Na úvod svého oponentského posudku na habilitační práci PhDr. Miluše Juříčkové, CSc., bych ráda uvedla, že jej nepíši z hlediska skandinavistického v užším slova smyslu. Nejsem odbornicí na severogermánské jazyky a literatury v nich psané, mou specializací je literatura Finska (která patří mezi literatury severské, nikoli však v užším slova smyslu skandinávské), literární teorie a historie se zvláštním zřetelem k tvorbě ženských autorek, především devatenáctého a první poloviny dvacátého století, a její kritické recepci. Posuzuji tedy předkládanou práci z této perspektivy.

Habilitační práce Miluše Juříčkové, významné odbornice na norskou literaturu, Sigrid Undset a česko-norské kulturní vztahy, se zabývá recepcí díla Sigrid Undset v kontextu české a světové literatury. Vztahy mezi severskými kulturami a kulturou českou byly pojednávány již mnohokrát, jejich zkoumání však bohužel často vedlo ke zjednodušujícím paralelám a jen velmi výjimečně se setkáme s tak pečlivou dokumentační prací, kritickým přístupem, brilantní analýzou a přesvědčivou argumentací, jaké obsahuje předkládaná studie. Hned v Předmluvě zmiňuje autorka motto „látka si určuje svou metodu“, které je v práci skutečně naplněno. Metoda je zjevně určena i volbou jazyka, v němž je práce psaná. Tuto volbu autorka vysvětluje na str. 10 především svým pedagogickým působením, odehrávajícím se hlavně v češtině, a přesvědčením, že analýza recepcce Sigrid Undset v českém prostředí by měla být provedena z pohledu přijímající kultury. Volba jazyka práce má však i další aspekty: i když se jedná o vysoce odbornou studii, autorka potenciálně oslovuje i širší české publikum zajímající se o skandinávskou literaturu a recepční problematiku. Práce tak může sloužit i jako inspirace pro analýzu přijetí významných autorů jiných „menších“ literatur v českém prostředí. Proto pokládám za velmi šťastné, že autorka nabízí v Úvodu obecnější vhled do dané problematiky a celou první část, zcela organicky začleněnou do celku práce, věnuje představení Sigrid Undset a jejího díla v norském a mezinárodním kontextu. Díky tomuto řešení se jí rovněž daří „vypovídat o autorce přímo, bezprostředně, informativně, ale vždy jen v kritickém lomu recepcce“ (viz str. 14).

Studie *Dva horizonty* sestává (kromě Předmluvy) z Úvodu, dvou hlavních oddílů Imaginace a Rezonance, rozdělených na dílčí kapitoly a podkapitoly, Závěru a příloh. Teoreticko-metodologická východiska práce, načrtnutá již v Předmluvě a důkladněji představená v Úvodu, se opírají o německou školu recepční estetiky, především kostnickou školu, a hermeneutiku H. G. Gadamera. Autorka si však vytváří svůj vlastní teoreticko-metodologický rámec, „určovaný látkou“: tvůrčím způsobem kombinuje recepční analýzu s přístupy českých myslitelů, především (ač nejen) strukturalisticky a fenomenologicky orientovaných, a svůj pohled doplňuje inspirací myšlenkami teoretiků literární historie, k jejímuž pojmání v rámci národních literatur se práce přímo i nepřímo vyslovuje. To umožňuje elegantní propojení „Imaginace“ s „Rezonancí“ i rozpracování koncepce klíčového pojmu „horizont (očekávání)“ v daných souvislostech. Velmi inspirativní je také způsob, kterým autorka začleňuje do svého rámce výsledky bádání norských odborníků.

Oddíl Imaginace, rozdělený na pět kapitol, začíná představením Sigrid Undset (kapitola „Poeta doctus“). Miluše Juříčková vychází mj. z myšlenek P. Bourdieua a opakovaně zdůrazňuje, že ve své práci neakcentuje „spisovatelčinu biografii, nýbrž tvůrčí imaginaci hypostazovanou v literárním díle“ (str. 34, 38) a vliv biografie na proces recepcce. Jak jsem už naznačila výše, záměr vyhnout se nástrahám biografismu se autorce v tomto oddíle i v průběhu celé práce výborně daří. Možná by jeho uskutečnění ještě dále podpořila hlubší reflexe pojmu autorství (např. angloamerické myšlení z poslední doby, zejména Séan Burke a jeho pojetí autora/autorství jako kategorie, v níž se překrývá text a kontext; koncepce „život-text“ u Nancy Miller, jež by umožnila ještě výraznější propojení s koncepcemi

intertextuality, s nimiž autorka pracuje, atd.), argumentace je však zcela přesvědčivá i v současné podobě. V kapitole „Norský horizont“ jsou život, dílo a osobnost Sigrid Undset zasazeny do kontextů, které utvářely horizont norské recepcce, konkrétně kontextů národní a evropské literatury. Následující kapitola, „Chronos et Kairos“, je věnována analýze vybraných textů Sigrid Undset opět v souvislosti s jejich přijetím a uvádí do problematiky spisovatelčina pojetí historického času. Způsob, jímž Miluše Juříčková pracuje s pojmy text, intertextualita a transtextovost, inspirovaný mj. myšlenkami Julie Kristevy, Rolanda Barthesa a Gérarda Genetta, je další fungující strategií, umožňující propojit analýzu literárního díla s mapováním jeho recepcce. Kapitola „Historie a literatura“ se věnuje problematice v případě Sigrid Undset naprosto klíčové: vztahu historie a literatury a problematice historického románu jako (pod)žánru, jehož tradice se rovněž významně podílela na utváření předpokladů pro recepci díla Sigrid Undset doma i v zahraničí (zde bych byla uvítala alespoň stručnou srovnávací poznámku o způsobech, jimiž s žánrem historického románu pracovaly ve stejné době ženské autorky v severských zemích i jinde v Evropě). Oddíl Imaginace je zakončen kapitolou „Olav“, v níž Miluše Juříčková pomocí mj. naratologické analýzy velmi přesvědčivě dokazuje svou tezi, že vrchol estetického vkladu Sigrid Undset do evropské literatury „leží právě v poetice zneuznané tetralogie“ (str. 66).

Druhý oddíl, Rezonance (šťastně zvolený název, jak autorka sama zdůrazňuje, výraz, který absorbuje a překračuje termín „recepcce“ – viz. str. 162), se věnuje mezinárodní recepci Sigrid Undset se zaměřením na recepci českou. Zde autorka předkládá a dokládá tezi, že Sigrid Undset nebyla recipována v úplnosti, slovy Z. Mathausera, „směřem k nevyslovené podstatě“ (str. 117). V úvodní kapitole tohoto oddílu, „In hoc signo“, shrnující zahraniční recepci Sigrid Undset, je opět zřejmé organické propojení recepční teorie a pečlivé, ovšem zároveň kritické práce s prameny a daty. V úvodu následující kapitoly („Non deserit alta“), věnované českému kulturnímu kontextu ve vztahu ke gadamerovskému horizontu očekávání, je jako kulturní fenomén stojící na nejvyšší příčce recepčního řetězce uveden překlad. S touto definicí překladu by bylo možno úspěšně polemizovat v případě „velkých“ literatur či v případě recepcce literatur psaných ve „světových“ jazycích v prostředí literatur a kultur „malých“; v případě recepcce norské literatury v českém prostředí je to však toto vymezení zcela na místě. Celý druhý oddíl práce ukazuje a analyzuje specifika přijímání norské literatury (samozřejmě se zaměřením na díla Sigrid Undset) v české kultuře, sleduje utváření horizontu očekávání v českém, resp. československém kontextu i důvody, které vedly k výběru a realizaci předkládaných a vydávaných děl Sigrid Undset. Autorka rozdělila recepční proces díla Sigrid Undset do tří fází a v rámci jejich mapování nabízí podnětné vhledy do českého kulturního života první i druhé poloviny 20. století – neomezuje se totiž na úzké sledování recepcce norské literatury, ale podává vynikající charakteristiky mnoha českých kulturních osobností, institucí, jejich vzájemných vztahů i debat probíhajících v dané době. Zohledňuje přitom nejrůznější aspekty (politické, náboženské, atd.), které hrály v recepčním procesu významnou roli. V podobném duchu se nese i další kapitola „Recepční chronologie“, v níž se autorka věnuje pronikání díla Sigrid Undset do českého prostředí „tak, jak je zachyceno v konkrétních metatextech českého původu“ (str. 137). Opět se zde pojí schopnost důkladné dokumentační práce (viz začlenění klíčových paratextů) se schopností nabídnout širší kulturněhistorický pohled.

V Závěru jsou přehledně shrnuta východiska i výsledky autorčina bádání: pojem intertextuality tu v daném rámci získává další významy a dimenze. Následují rozsáhlejší (a velmi informativní) poznámky „In margine“ a shrnutí v angličtině. Přílohy obsahují Bodový životopis Sigrid Undset, Úplný seznam děl Sigrid Undset v originále včetně titulů vydaných posmrtně, Chronologický seznam českých překladů Sigrid Undset, Soupis primárních českých pramenů podle žánrů, Tabulku norské sekundární literatury, Mezinárodní anotace sekundární literatury o Sigrid Undset, Výběr použité sekundární literatury literárněhistorického a teoretického zaměření a Seznam zkratk. Práci uzavírá jmenný rejstřík a obrazová příloha.

Nakonec několik poznámek na okraj, které však rozhodně nejsou míněny jako výtky – vycházejí z výše zmíněné perspektivy, z níž práci posuzuji. U některých pojmů, s nimiž autorka, pracuje, bych uvítala jejich teoretičtější/kritičtější reflexi, případně odkaz na kritické debaty, které o nich v západní literární vědě posledních desetiletích probíhaly a probíhají (samotný termín komparatistika – str. 15; osobně jsem také kritičtější k termínu „světová literatura“, který má samozřejmě svou tradici, je však především z dnešního hlediska více než problematický – např. str. 140, 161). V souvislosti s inspirací psychoanalýzou mi připadá zbytečné, že se autorka téměř omlouvá za její zohlednění (str. 63): v literární vědě byly sice v rámci inspirace psychoanalýzou napáchány nepěkné věci, při relevantním využití však psychoanalýza fungovala a funguje jednoznačně pozitivně a umožňuje formulovat otázky, k jejichž kladení jiné disciplíny nemotivují. I když mám osobně velmi rezervovaný vztah k psychoanalýze jungovské a Freudův „konkretistický a naturalistický“ (str. 106) přístup a jeho pozdější rozpracování v literární vědě i v jiných vědách o umění se mi jeví jako daleko inspirativnější, považuji autorčin způsob využití jungovských východisek při analýze díla Sigrid Undset za velmi přesvědčivý a v daném interpretačním rámci naprosto relevantní.

Habilitační práce Miluše Juříčkové je výsledkem fundované badatelské práce, která spojuje kritickou analýzu dat a práci s archivním a jiným recepčním materiálem s tvůrčí interpretační činností a schopností reflexe vlastního přístupu k dané problematice i k literárněvědnému bádání obecně. Práce má přehlednou a fungující strukturu a je stylisticky i jazykově na vysoké úrovni (drobnou výhradu bych měla snad jen k používání obrátů „náš/naše“ jako synonymum k „český/á/é“ – str. 37, 92), takže bude jistě hojně využívána k pedagogickým účelům na oborech skandinavistiky. Studie *Dva horizonty* je velkým přínosem pro undsetovské bádání i pro mapování česko-norských kulturních vztahů, tyto rozměry však výrazně přesahuje: je ji možno číst jako součást nejaktuálnějších trendů v současné literární vědě, (širěji, kulturněhistoricky pojaté) translatologii a kulturních studiích, trendů navazujících na výrok autorkou citovaného Umberta Eca (a, jak autorka poznamenává, předjímaný Karlem Čapkem), že „jazykem evropské kultury je překlad“.

Habilitační práce PhDr. Miluše Juříčkové, CSc. zcela splňuje požadavky kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.

Doc. Dr. Viola Parente-Čapková, Phil. Lic.
Finnish Literature
School of History, Culture and Arts Studies
20014 University of Turku

V Turku, 9. ledna 2012